

Nr 181

Utlåtande i anledning av väckt motion om översyn av kompetensfordringarna för innehav av rektorstjänst vid allmänt läroverk.

(2:a avd.)

I en inom första kammaren av herr *Ohlon* väckt motion (I:244) har hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av kompetensfordringarna för innehav av rektorstjänst vid högre allmänt läroverk.

I motionen har anförts följande.

För behörighet till rektorstjänst vid högre allmänna läroverk fordras bl. a. att inneha behörighet till lektorstjänst vid nämnda läroanstalter. Sedan nu kravet på doktorsgrad för lektorer borttagits och för behörighet till lektorstjänst endast erfordras fil. licentiatexamen samt genomgången praktisk lärarutbildning, är i åtskilliga fall skillnaden mellan den kompetens som kräves för ett lektorat och en adjunktur ganska ringa. Det finns nämligen ämnen, i vilka en licentiatexamen kan förvärfvas efter relativt enkla studier, medan vissa kombinationer i filosofisk ämbetsexamen (fil. mag.) kräver en ganska lång studiegång.

Vid den sista löneplansrevisionen fick läroverkens rektorer, jämfört med andra chefstjänstemän, en sämre placering på löneskalan än vad som anvisats dem alltsedan de fasta rektorstjänsternas tillkomst för något mer än hundra år sedan. Detta förhållande har ännu mera accentuerats genom den nu vilande löneöverenskommelsen. Samtidigt har arbetsbördan, inte minst genom läroverkens enorma ansvällning, och ansvaret för rektorerna ökat.

Dessa omständigheter i förening har medfört, att det blivit allt svårare att förmå för chefstjänst lämpliga lektorer att söka rektorat. Lämpligheten för chefspost vid ett läroverk kan inte helt utläsas ur avlagda akademiska examina. Däremot utgör ett ofrånkomligt villkor för utövande av chefsbefattning vid ett gymnasium, att innehavaren därav har erfarenhet som lärare på olika stadier, även det högsta fram till studentexamen. Betydligt mer än hälften av undervisningen på gymnasiet bestrides för närvarande av andra lärare än lektorer, som regel väl av läroverksadjunkter i 29 lönegraden. Dessa må vara hur dugliga lärare som helst, även på gymnasialstadiet, samt hur lämpade till skolchefsbefattning som helst, utan att det är dem möjligt att erhålla dylik befattning. Detta kan inte sägas vara en alltigenom tillfredsställande ordning.

Med den ansvällning, som gymnasieväsendet för närvarande undergår, torde svårigheten att rekrytera rektorstjänsterna vid läroverken bli större och större. Enda möjligheten att komma undan denna svårighet är att

vidga rekryteringsunderlaget för rektorstjänsterna till att omfatta ej blott lektorer utan också adjunkter, som ådagalagt sin duglighet för gymnasieundervisning.

Det torde också kunna ifrågasättas, om icke den lämpligaste ordningen vid tillsättning av rektorstjänst vore, att sökande under hand finge anmäla sig hos skolöverstyrelsen. Det nuvarande tillvägagångssättet vid tillsättningen med offentligt ansökningsförfarande har åtminstone tidigare avhållit många lämpade lektorer att söka lediga rektorstjänster.

Statsutskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttranden från skolöverstyrelsen och rektorernas riksförening.

Skolöverstyrelsen har anfört följande.

För behörighet till rektorstjänst vid högre allmänt läroverk fordras bl. a. att inneha behörighet till lektorstjänst vid allmänt läroverk. Med avseende på akademisk meritering fordras alltså numera endast avlagd licentiatexamen. Genom den ändring i behörighetsbestämmelserna, som trädde i kraft den 1 januari 1953 och som innebar slopande av kravet på fullgjort disputationssprov, breddades rekryteringsunderlaget för rektorstjänsterna och därmed även för rektorstjänsterna vid den kategori läroverk, som här avses. I syfte att ytterligare bredda rekryteringsunderlaget för sistnämnda tjänster tänker sig motionären nu en sådan ändring av behörighetsvillkoren, att även adjunkter, som ådagalagt sin duglighet för gymnasieundervisning, skulle erhålla behörighet till rektorstjänst vid högre allmänt läroverk.

Rektor vid ett högre allmänt läroverk har bl. a. att leda, övervaka och bedöma de anställda lärarnas arbete. När i ett läroverks läraruppsättning ingår även ett antal lektorer, är det enligt överstyrelsens mening önskvärt, att rektor själv med avseende på akademisk utbildning uppfyller åtminstone de minimikrav, som i detta avseende ställes på lektor vid sådan läroanstalt. Det synes överstyrelsen därför vara mycket angeläget, att sådana förhållanden skapas, att lärare med föreskriven akademisk kompetens och med lämplighet för chefstjänst av detta slag icke behöver tveka att ställa sig till förfogande för den viktiga arbetsinsats, varom här är fråga. Motionären har betraktat den föreslagna kompetensändringen som den enda möjligheten att råda bot på de befarade rekryteringssvårigheterna beträffande denna grupp rektorstjänster. Samtidigt har dock i motionen anförts två omständigheter, som i förening anses ha medfört den påtalade situationen. Den ena är rektorstjänsternas lönesättning, den andra är ökningen av den arbetsbörda och det ansvar, som åvilar rektor. I första hand synes därför böra övervägas vad som i dessa avseenden är möjligt göra för att de högre allmänna läroverkens rektorstjänster skall bli mera attraktiva.

I de fall, då rektorstjänst vid högre allmänt läroverk ej kan besättas med lämplig person, som innehar föreskriven behörighet, bör innehavare sökas i den lärargrupp motionären angivit. Så har redan skett i några fall, och denna utväg synes alltjämt böra prövas från fall till fall i avvaktan på den fortsatta utvecklingen.

Överstyrelsen, som har sin uppmärksamhet riktad på den föreliggande frågan, finner alltså tillräckliga skäl för närvarande icke föreligga att tillstyrka hemställan i motion I: 244.

Rektorernas riksförening har anfört följande.

Rektorernas riksförening inser, att den nuvarande situationen med få sökande till rektorstjänster vid högre allmänna läroverk inger oro, och anser det berättigat, att man låter undersöka orsakerna till det uppkomna läget. Utan tvivel är den hårda arbetsbelastningen för rektorerna liksom den otillfredsställande lönesättningen för flertalet rektorsgrupper de främsta orsakerna därtill. Det står klart för oss, att rektorstjänsterna måste göras så attraktiva, att de lockar även lärare, som innehar de högst avlönade tjänsterna — d. v. s. lektorat vid provårsläroverk.

Riksföreningen har ej något principiellt emot en översyn av gällande kompetensfordringar för dessa rektorstjänster men anser det vara att föregripa resultatet av en i och för sig behövlig, förutsättningslös utredning om kompetensfordringarna för rektorstjänsterna vid högre allmänna läroverk att nu göra en sådan utredning med den nuvarande orimliga arbetsituationen och den otillfredsställande lönesättningen som bärande argument. Rektorernas riksförening hemställer därför, att motionen för närvarande ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet får erinra om att, efter det föreliggande motion väckts, Kungl. Maj:t i propositionen 1957:183 framlagt förslag bl. a. om förbättrade löneförmåner för rektorerna vid de högre allmänna läroverken, vilket förslag tillstyrkts av utskottet. Enligt vad som framgår av skolöverstyrelsens yttrande har redan i några fall, då rektorstjänst vid högre allmänt läroverk icke kunnat besättas med lämplig person med föreskriven behörighet, innehavare sökts i den särskilda lärargrupp motionären angivit, vilken utväg ansetts alltjämt böra prövas från fall till fall i avvaktan på den fortsatta utvecklingen. Med hänsyn till angivna förhållanden och till vad skolöverstyrelsen i övrigt anfört i sitt yttrande har utskottet funnit sig icke böra biträda det motionsvis gjorda yrkandet.

Utskottet hemställer alltså,

att motionen I:244 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 10 december 1957

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Gustaf Karlsson, Ohlon, Näsström, Boman, Hesselbom, Ivar Johansson, Einar Persson, Sundelin, Thun, Pålsson, Holmqvist, Rikard Svensson, fröken Ranmark, herrar Söderberg och Arrhén; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Malmborg, Petterson i Degerfors, Persson i Växjö, fröken Elmén, herrar Gustafsson i Stockholm, Widén, Nilsson i Göingegården, fröken Olsson, fröken Karlsson, fru Wallin, herrar Arvidsson, Helén och Svensson i Stenkyrka.

Reservation

av herr Ohlon.